

GÜRCİSTAN'DA YAŞAYAN AZERİ ÂŞIKLARI *

"(Âşıklık geleneğinin) izlerini sadece Azerbaycan'da yaşayan Azeriler arasında değil; İran Azerbaycandaki, Ermenistan'daki ve Gürcistan'daki Azeriler arasında da görmek mümkündür."

Metin ERGUN**

Âşıklık geleneği eski gücünden çok şeyler kaybetmiş olsa da günümüzde hâlâ devam etmektedir. Bugün, Türklük âleminin bir çok beldesinde geleneğin izlerini görmek mümkündür.

Azeri Türkleri, âşıklık geleneği içerisinde çok güçlü temsilciler yetiştirmişlerdir. Gurbanî, Tufarganlı Abbas, Âşık Valch, Memed Hüseyin, Âşık Ali, Şemkirli Âşık Hüseyin ve Âşık Elesker bunlardan bazılarıdır. Gelenek, günümüzde Azeri Türkleri arasında-eski gücünde olmasa da-devam etmektedir, Geleneğin izlerini sadece Azerbaycan'da yaşayan Azeriler arasında değil; İran Azerbaycanı'ndaki, Ermeistan'danki ve Gürcistan'daki Azeriler arasında da görmek mümkündür.

Bu yazımızda, Gürcistan'da yaşayan altı âşıktan sözedeceğiz. âşıkların biyografilerinden sonra şiirlerinden birer örnek vereceğiz. Âşıklarımızı şöyle sıralayabiliriz:

1) ÂŞIK HÜSEYİN ŞARAÇLI

161 yılında Borçalı kazası (Şimdiki Bolnisi bölgesi) Saraçlı köyünde dünyaya gelmiştir. Küçük yaşlardan itibaren âşıklık isti'dadı göstermiştir. Önce Saraçlı Âşık İsmail'in çırağı olmuş, sonra Âşık İbrahim Guşçu, Saraçlı Âşık Hüseyin ve Fahralı Şair Nebi'nin yanında öğrenleşmiştir.

Hüseyin Saraçlı yaratıcı, velûd bir âşıktır. Âşık tarzında yazılmış bir çok koşma, geraylı, tecnis vb. şiirlerin sahibidir. Aşağıya âşığın "Men" adlı koşmasını alıyoruz.

MEN

Elime alanda sedefli sazı,
Ele bil sefere atlanıram men.
Gah Koroğlu kimi çekirem ne're,
Gah da Kerem olub adlanıram men.

Arzular ürekte gol-ganad atır,
Neğmeli sinemde min destan yatır,
Ne vaht ki sevenler murada çatır,
Sevince bürünüb şadlanıram men.

Ezelden bir şirin dile vuruldum.
Sazımda seslenen tele vuruldum,
Bu doğma obaya, ele vuruldum,
Hüseyin Saraçlı adlanıram men.

2) ÂŞIK KAMANDAR EFENDİYEV

1932 yılında Borçalı (Şimdiki Mamueli) bölgesinin Kepenekçi Köyü'nde dünyaya gelmiştir. Saz Çalmayı babası Hamid'den öğrenmiştir. Sonraları üstad âşıklardan Sadık Sultanov, Mehmed Şihli ve Emrah Gülmammedov'un yardımlarıyla âşıklık sanatının sırlarını yakından tanımıştır.

1959 yılında Moskova'da yapılan Azerbaycan'ın kuruluş yıl dönümü şenliklerine katılmıştır. Âşık Kamandar el havalarını ustaca çalıp-okuduğu gibi, atışma tarzında da oldukça başanlıdır.

EŞİT

Dersin almayanlar kamil ustadan
Bele başlamazlar, ayağı eşik.
Meclis içre hecvi,hedyan söyleme
Sözlerin olmasın bayağı, eşit.

Ne me'nası alışmağın, yanmağın,
Yahşi adamları yaman sanmağın,
Eger varsa, me'rifetden ganmağın,
Özün ne ağ danış, ne ağı eşit.

Yahşi çalış inasnlara çatmağa,
Cehd eyle ki, senetkara çatmağa,
Arzun varsa, Kamandar'a çatmağa,
Ustad sözün arif say ağı eşit.

3)ÂŞIK EMRAH GÜLMEEMEDOV

1914 yılında Borçalı'da dünyaya gelmiştir. Küçük yaştan itibaren saz çalıp, söz söyleyen Emrah'ın ilk ustası babası Paşa Gülmammedoğlu'dur. Âşık Emrah 81 "El havası"nı maharetle çaldığı

* Gürcistan'da yaşayan Azeri âşıkları hakkındaki bilgileri bu kaynaktan aldık: Çeşme, Edebi Mecmua, Tertip eden: İsmayilli, "Merani" neşriyatı, Tiflis, 1980

(**) Selçuk Ünl. Fen-Ed. Fak. Türk Dili ve Edebiyatı Böl. Araştırma Görevlisi

gibi, sayısız koşma, tecnis, muhammes ve üstadnamenin de sahibidir. 1959 yılında Moskova'da yapılan "Azerbaycan ince sen'et ve medeniyeti"nin kuruluşunun onuncu yıl dönümüne katılmıştır. Azerbaycan 3. Âşıklar Kurultayı'nda birinci olmuş olan Âşık Emrah Gülmammedov, Borçalı'nın tanınmış âşıklarındandır.

GÖRENDE

Könül aşiginden min ilham alır.
Yol kenarı güzel yarı görende.
Rehmsiz, ecelsiz alır canımı,
Ala gözlü şuh dildarı görende.

Gelse göz önüne o mehribanım,
İter aklı-huşum, geder imanım.
Derd ganan gözele gurbandı canım.
Düz peymanı, düz ıgarı görende.

Yar-yarın hesretin her zaman çeker,
Derdlinin derdini derd ganan çeker,
Emrah canın verir; ne aman çeker,
Yahşi dostu, havadarı görende.

4) ÂŞIK ELİHAN GARAYAZI (ÖMEROV)

1909 yılında Eski Karayazı (Şimdiki Gardabani) bölgesinin Kosalı Köyü'nde doğmuştur. Küçük yaşta saz çalıp, türkü söylemeye başlayan Âşık Elihan, Marnueli bölgesinin Kepenekçi Köyü'nde yaşayan Âşık Paşa Gülmammedoğlu'nun çırağı olur. Âşık Elihan ustasından saz çalıp şiir söylemeyi öğrenir. Âşık Elihan, halkın dertlerini dile getirmiştir.

DAĞLAR

Dilin yohdur, heber alım,
Neçe olar yaşun dağlar?
Yohsa, sen de derd çekirsən,
Ağarıdır başın dağlar?

Milyon, miyard esr keçdi,
Gelen gondu, gonan uçdu,
Ebedilik scnden köçdü,
Koroğlu sirdaşın dağlar.

Çoh igidler sine gerdi,
At oynatdı, gılınç çaldı,
Âşığ Elihan da gocaldı,
Ölmür, itmir daşın, dağlar.

5) ÂŞIK MEHEMMED SADAHLI (MEMEMDOV)

1930 yılında Marnueli bölgesinin Molloğlu köyünde doğmuştur. Ustası Borçalı'nın meşhur

âşıklarından olan Âşık Hındı Memmed'dir.

Âşık Mehemmed Sadahlı, Âşık Elesker'in doğumunun 150. yılı münasebetiyle düzenlenen yıldönümü törenlerinde başarsından dolayı madalya kazanmıştır. SSCB'nin kuruluşunun 50. yılı münasebetiyle de "Fehr-i ferman"la taltif olunmuştur.

ELESGER

(Aşığ Elesger'in 150 illiyi münasibeti ile)

Sifte âşığığa gedem goyandan
Olmadin işinde naşı, Elesger.
Ezel ustadımsan, gel tut elimden;
Senet belenini aşım, Elesger.

Ele arhalandın, dağ tek ucaldın,
Meydanlarda bac vermedin, bac aldın,
Hele çoh cavansan, deme gocaldın,
Tamamdır yüzelli yaşın, Elesger.

Sadahlı'yam, elde sedefli sazım,
Azad vctenimde hoşdur avazım,
İsterem adına dastanlar yazım,
Eylsin önünde başım, Elesger.

6) ÂŞIK LETİF GENCELİ (EZİZOV)

1932 yılında Gence (Şimdiki Kirovabad) de dünyaya gelmiştir. Küçük yaşta âşıklığa ilgi gösteren Letif, çok geçmeden usta bir âşık olup çıkmıştır. Bir çok şiiri "Sovyet Gürcüstanı" ve "Yeni Marnueli" gazetelerinde yayınlanmıştır. "Fegani ve Ceyran" adlı hikâyenin musannifidir. Âşık Letif, 1965 yılındaki "İnce-senet" festivalinde ikinci olmuştur.

GEREK

İnsan olan her bir kesin,
Ayığ olsun başı gerek,
Söz gezdirip, ara vurub,
Pozmasın düz işi gerek.

Çoh danışıb boş yormasın,
Hağ söze ağız burmasın,
Hey özünden dem vumasın,
Seçşin üçden beşi gerek.

Genceliye sarışmasın
Bilmediyine garişmasın,
Arsız arsız irişmesin,
Çoh gülmesin kişi, gerek.